

Pauliina Leppänen
Piia Rannelma

Koiratoimintaa päiväkodissa

Lasten vuorovaikutustaitojen tukeminen koiratoiminnan avulla

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

Päivämäärä 16.4.2018

Tekijät Otsikko	Pauliina Leppänen, Piia Rannelma Koiratoimintaa varhaiskasvatuksessa
Sivumäärä Aika	26 sivua + 6 liitettä 16.4.2018
Tutkinto	Sosionomi
Koulutusohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Varhaiskasvatus
Ohjaajat	Lehtori Ulla Saukkonen Lehtori Kirsi Lautala
<p>Toiminnallisen opinnäytetyömme aiheena on lasten vuorovaikutuksen tukeminen koiratoimintaa hyödyntäen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli myös arvioida koiran vaikutusta lasten vuorovaikutuksen tukemisessä.</p> <p>Toiminnallinen osuus toteutettiin Helsingin kaupungille viitenä eri kertana, päiväkodin läheisellä luontoalueella. Toimintakertojen tavoitteena oli tukea lasten vuorovaikutustaitoja eläinavusteista menetelmää hyödyntäen. Jokaisella kerralla oli vuorovaikutusta tukevia leikkejä sekä yhdessä toteutettavia toimintoja. Lapset orientoituvat toimintakertoihin erilaisten tehtävien ja harjoitteiden avulla päiväkodissa. Toiminnallisten tuokioiden tavoitteena oli tukea lapsia rohkaisten, katseen ja kontaktin, ilmeiden ja eleiden avulla vuorovaikutuksen osa-alueilla sekä kannustamisen, leikkimisen, keskustelun ja kuuntelun vuorovaikutuksen osa-alueilla. Koiran vaikutuksen arvioiminen lasten vuorovaikutuksen tukemisessä tapahtui havainnoimalla.</p> <p>Tulokset osoittivat, että koiran läsnäolosta on hyötyä jakamisessa ja vuorottelussa, jotka ovat osa vuorovaikutuksen osa-alueita. Käytännössä tämä tapahtui koiran taluttamisessa ja siihen liittyen oman vuoron odottamisessa ja neuvotteluissa vuorojen jakamisessa. Haasteena oli arvioida koiran vaikutusta lasten vuorovaikutuksen tukemisessä. Arvioinnissa oli poissuljettava lasten lähiympäristön vaikutus sekä muut mahdolliset tekijät. Suoraa yhteyttä koiran ja vuorovaikutustaitojen välillä ei ollut mahdollista näyttää toteen.</p> <p>Tuloksista voidaan päätellä, että lasten vuorovaikutuksen tukemisessä koiran läsnäololla oli vaikutusta lapsia rauhoittavalla tavalla. Tämä selitys on yhdenmukainen julkaistujen tieteellisten tutkimusten tulosten perusteella.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää koira-avusteisen työskentelyn kehittämisessä ja tukena koira-avusteisia toimintoja suunniteltaessa.</p>	
Avainsanat	varhaiskasvatus, vuorovaikutus, koiratoiminta, eläinavusteinen toiminta, koirat

Authors Title	Pauliina Leppänen, Piia Rannelma Dog Assisted Practices in Early Childhood Education
Number of Pages Date	26 pages + 6 appendices 16 April 2018
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Early education
Instructors	Ulla Saukkonen, Senior Lecturer Kirsi Lautala, Senior Lecturer
<p>The objective of our Bachelor's thesis is to support interaction of children in the early education setting by the presence of a therapy dog. The basic on the thesis and the practical parts of it is scientific publications emphasizing research of the child behaviour in the presence of a pet.</p> <p>This thesis is a practice-based thesis which is conducted in collaboration with Helsinki City Day Care Unit of Child Welfare and Early Education These two parts are functional and the documenting of the process. The information in the theory section was mostly gathered from literature, journals, articles, newspapers, and online sources.</p> <p>The functional part was conducted in five different sessions in the same environmental area near the day care unit. The purpose of the active part was to support children's interactive skills with animal assisted functions. Each session included games and functions which were substructured by togetherness, interaction, and social and emotional skills of 3 - 5 year old children. The orientation for the sessions included different small tasks and practices in the everyday setting of the day care. According to the sources it seems that a dog plays a supportive role in the interaction with children. The purpose of the sessions was to encourage children to take contact via an oxytocin-gaze positive loop, gestures, and expressions, play, discussion and listening.</p> <p>According to the outcome of the practical part of the thesis it seems that the presence of the dog supports children in the tasks where sharing and transposition are present. Waiting for one's own turn and negotiation are important part of interaction. It was challenging to assess the amount of support in the interaction by the dog assisted practices. It was not possible to manifest a direct accordance between the dog and interaction skills.</p> <p>The results in this thesis show that there is no direct connection between the interaction of children and the dog assisted actions. However, according to the results of the practical part it can be concluded that dog-assisted early childhood education benefits when supporting the interaction of the children with a presence of a dog.</p>	
Keywords	early education, animal-assisted, dogs, interaction, dog assisted actions,

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Lapsi ja varhaiskasvatus.....	2
2.1	Laadukas varhaiskasvatus.....	5
2.2	Varhaiskasvatuksen tehtävät ja tavoitteet.....	6
2.3	Toimintaympäristön merkitys vuorovaikutuksen tukemisessa	6
3	Vuorovaikutuksellinen tukeminen osana varhaiskasvatussuunnitelmaa	8
3.1	Lapsen vuorovaikutustaitojen kehittyminen	9
3.2	Lasten vuorovaikutuksen tukeminen ryhmässä.....	10
4	Eläinavusteinen toiminta vuorovaikutuksen tukemisessa	12
4.1	Eläinavusteinen työskentelyn hyödyt.....	13
4.2	Koiratoiminnan mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa.....	13
5	Pedagogiset perusteet toiminnalle	15
6	Koiratoiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.....	15
6.1	Valmistautuminen koiratoimintaan.....	16
6.2	Toiminnan tavoitteet ja koiran rooli.....	18
6.3	Koiratoimintaa päiväkodissa	19
6.4	Haasteet ryhmän havainnoinnissa.....	21
6.5	Tavoitteiden toteutuminen ja toiminnan arviointi	22
7	Pohdinta	24
8	Lähteet	25
9	Liitteet.....	25
	Lähteet	27

1 Johdanto

Jo varhaisesta historiastaan alkaen ihminen on asunut sekä työskennellyt eläinten kanssa. Ihmisten ensimmäisiä kumppaneita olivat koirat ja nykyään eläinten asema on muuttunut lähemmäksi perheenjäsenen roolia. Suomessa kaikilla ei ole mahdollisuutta olla lähellä eläintä tai asua niiden kanssa allergioiden, asuinpaikan tai muun sairauden tai toimintakykyyn liittyvien vaikeuksien vuoksi. Eläimen avulla voidaan tuoda iloa sekä mielihyvää pidemmäksi ajaksi, kyseessä ei ole siis lyhytkestoinen vaikutus. Eläinavusteinen toiminta on tutkimusten mukaan lisännyt lasten kommunikointitaitoja sekä sosiaalisia taitoja. (Ikäheimo 2013: 5.)

Toiminnallisen opinnäytetyön tehtävänä on tukea lasten vuorovaikutustaitoja ryhmässä koiratoimintaa hyödyntäen. Päiväkodin toiminta-ajatuksena on tukea lapsen persoonallista kasvua, kehitystä ja oppimista sekä kannustaa ja tukea lapsen leikkiä, empatiaa ja luovuutta. Tuomme nämä tärkeät asiat opinnäytetyössämme esille vuorovaikutuksen tukemisessa. Koiran vaikutuksen arvioiminen lasten vuorovaikutustaitojen tukemisessa tapahtuu havainnoimalla sekä lasten tuotosten dokumentoinnilla.

Opintojen aikana pohdimme miten eläinavusteista toimintaa voisi hyödyntää työssämme lasten parissa. Onko koiratoiminnalla merkitystä lasten vuorovaikutustaitojen tukemisessa. Mietimme kuinka sitä voisi tuoda varhaiskasvatukseen työmenetelmäksi kasvattajille. Halusimme syventää ja laajentaa omaa tietouttamme eläinavusteisista menetelmistä ja sen mahdollisista hyödyistä varhaiskasvatuksessa.

Aiemmin tarkastelemiemme tutkimusten mukaan (Aderson & Myrna 2006; Gee & Harris & Johnson 2007; Kortschal & Ortbauer 2015) eläinavusteisessa toiminnassa ei ole kuitenkaan keskitytty lasten vuorovaikutuksen tukemiseen.

Toimintamme lähtökohtana oli lasten keskinäisten vuorovaikutusten tukeminen varhaiskasvatuksessa ja tämän kehityksen tukeminen koiratoiminnan avulla. Päiväkodissa kaikkien ryhmien toimintatavoitteena on lisätä lasten liikkumista ulkona, joten oppimisympäristönä toiminnallisessa osuudessa on päiväkodin lähimetsä.

Luontoympäristöllä on merkitystä ihmisen hyvinvointiin positiivisten vaikutusten vuoksi, joita ovat stressin väheneminen ja hyvinvoinnin kokemusten lisääntyminen sekä sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen ja vuorovaikutuksen edistäminen (Sievänen 2011:80). Yhdessä tekemällä lapset saavat kokemuksia onnistumisista ja ryhmään kuulumisesta (Järvinen & Mikkola 2015: 27).

Otamme huomioon opinnäytetyömme toiminnallisessa osuudessa varhaiskasvatukseen (2015/580) kirjattuja tavoitteita - mm. lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen.

2 Lapsi ja varhaiskasvatus

Päivähoitojärjestelmä luotiin turvaamaan ja tukemaan lapsen kehitystä vanhempien työssäkäynnin ajaksi. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja sillä on tärkeä tehtävä lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Päävastuu lasten kasvatuksesta on huoltajilla, mutta varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää. Lapset saavat varhaiskasvatuksessa yhdenvertaiset edellytykset kasvaa ja kehittyä sekä oppia. Tämä on valtakunnallisen ohjeen tarkoitus kaikille varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille.

Lasten kasvuympäristö ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset ovat varhaiskasvatussuunnitelman perusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2017.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2017) kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

1. Ajattelu ja oppiminen. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle.
2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu. Lapset kasvavat maailmassa, jossa kohtaa eri kulttuureita ja kieliä sekä eri uskontokuntia. Hyvät sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot sekä ymmärrys kulttuureista korostuvat. Lapset oppivat taitoja kuten kuuntelun taito, eri näkemysten tunnistaminen ja sen ymmärtäminen sekä kyvyn arvioida omia asenteita ja arvojaan.

Vuorovaikutustaidoilla on merkitystä omalle identiteetille ja toimintakyvylle sekä hyvinvoinnille. Niiden avulla lapsi voi ilmaista itseään ja ymmärtää muita.

3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot. Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen. Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä sekä lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.
4. Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologia. Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä. Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito.
5. Osallistuminen ja vaikuttaminen. Aktiivisella osallistumisella ja vaikuttamisella luodaan perustaa tasa-arvoiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Se vaatii taitoa ja halua osallistua oman yhteisön toimintaan ja uskoa kykyihinsä vaikuttaa asioihin. Lapsilla kuulluksi tuleminen ja olla osallisena omaan elämään kohdistuvissa asioissa, kuuluvat heidän oikeuksiinsa. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsia heidän kehittyviä taitojaan osallistumisen ja vaikuttamisen saralla. Lapsia kannustetaan oma-aloitteisuuteen, heidät kohdataan arvostavasti ja heitä

kuunnellaan sekä havainnoidaan ja heidän aloitteisiinsa vastataan, jotta se vahvistaisi heidän osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Päivähoidossa on tärkeää kiinnittää huomiota lasten keskinäisten ystävyys- ja vuorovaikutussuhteiden ohjaamiseen ja edistämiseen. Näiden keskeinen osa on lasten leikin epäsuora ja suora ohjaaminen. (Parrila & Alila 2011: 163.)

Lapsi kasvaa, kehittyy ja oppii vuorovaikutuksessa yhdessä ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Lapsi ajatellaan aktiivisena toimijana, ja hän on luonnostaan utelias ja innokas oppija. Oppimista tapahtuu lapsen ympärillä ja hän haluaa tehdä asioita aina uudestaan ja uudestaan. Erilaiset leikit, tehtävät, liikkuminen ja tutkiminen sekä itsensä ilmaisu ja taiteellinen toiminta kehittää lasta. Lapsi oppii kokonaisvaltaisesti käyttäen kaikkia aistejaan ja kehoaan ja jo opittuja tietotaitojaan. Lapsi havainnoi ja tarkkailee ympäristöään sekä jäljittelee muiden toimintaa. Samalla hän oppii ja tulkitsee omia kokemuksiaan vertaisryhmässä. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017.)

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää tasavertainen kohtaaminen kaikkien kesken. Tämä edistää vuorovaikutusta lasten ja heitä kasvattavien aikuisten välillä ja ryhmän toiminnassa sekä tukee lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Lapsen mahdollisuudet kokea ryhmään kuulumista ja oppimista syntyvät vertaisryhmässä, jossa hän saa olla osallisena ja osallistua. Varhaiskasvatuksessa yhteisön merkitys ja yhteisöllisyys ovat tärkeitä asioita. Lapsi oppii ryhmässä ja kokee yhteisöllisyyttä sekä toimimista erilaisten ihmisten kanssa. Lähtökohta lasten oppimiselle varhaiskasvatuksessa ovat heidän aiemmat kokemukset ja osaamisensa. Toimintaa tehdään myös lasten mielenkiintojensa pohjalta. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017.)

Lapsen ollessa hyvinvoiva ja tuntiessaan olonsa turvalliseksi, hän oppii parhaiten. Kaikki vuorovaikutussuhteet ja myönteiset tunnekokemukset edistävät lapsen oppimista. Kasvattajien tehtävänä on ohjata ja tukea lasta. Lapsi saa osallisuuden ja oppimisen kokemuksia vertaisryhmästään ja yhteisöön kuulumisesta. Lasten toiminnan tulee olla kiinnostava ja haastava sekä tavoitteellinen, joka innostaa lapsia oppimaan. Lasten tulee saada omasta toiminnastaan ilon ja onnistumisen kokemuksia. Leikki on lapselle iloa ja motivoivaa tuottavaa toimintaa, joka on merkityksellistä lapsen oppimiselle. Leikin avulla lapset oppivat monia erilaisia tietotaitoja. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017.)

Leikin merkitystä ei voi vähätellä lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Leikillä on suuri merkitys lapselle ja siinä oppimisessa on pedagoginen merkitys. Tämä tulee ymmärtää varhaiskasvatuksessa toimintaa suunniteltaessa. Päivähoidossa oppimisympäristöä muokataan lasten tarpeiden mukaan ja leikille on annettava aikaa. Leikki kehittyy lasten kanssa ja ideat jatkokehittelyyn syntyvät havainnoimalla ja dokumentoimalla leikkiä. Kehittyvä leikki edellyttää, että se tuottaa iloa lapselle ja lapsen ideoille annetaan tilaa. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017.)

2.1 Laadukas varhaiskasvatus

Laissa on säädetty laki lapsen oikeudesta osallistua varhaiskasvatukseen (Varhaiskasvatustalaki (2015/580), jolla tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatukseen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Varhaiskasvatuksessa painotetaan hyviä elämäntapoja kuten terveyttä ja hyvinvointia. Lasten tunteiden kehittäminen ja esteettinen ajattelu otetaan huomioon arjessa ja toiminnoissa. Varhaiskasvatuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita huomioimalla sosiaalisen, kulttuurillisen, taloudellisen ja ekologisen ulottuvuuden. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2017) edellyttää kasvattajilta jatkuvaa kehittämistä ja arviointia. Laadunarvioinnilla tuotetaan tietoa varhaiskasvatuksesta ja tehdään tavoitteet ja toteuttaminen näkyväksi. Laadunarvioinnilla saadaan tietoa, mitä asioita varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä ja kuinka lapsiin suhtaudutaan sekä minkälaisia pedagogisia käytäntöjä ja toimintoja toteutetaan. Se määrittää varhaiskasvatuksen ammatillisen työn. (Hujala & Fonsen 2011: 312.)

Toiminnan arviointi ylläpitää varhaiskasvatuksen laatua. Kasvattajilta edellytetään jatkuvaa arviointia ja kehittämistä. Tämä antaa tietoa kehittämishaasteista sekä perustan suunnata pedagogista johtajuutta oikeisiin asioihin. Se antaa myös kasvattajille mahdollisuuden kehittyä ammatillisesti. Laadunarviointi antaa vanhemmille

tietoa päivähoidon varhaiskasvatuksesta. Päivähoidossa laadunarviointi on yhteistyön, johtajuuden, ja ohjausjärjestelmän väline. (Hujala & Fonsén 2011: 312,313.)

2.2 Varhaiskasvatuksen tehtävät ja tavoitteet

Suomalaiset varhaiskasvatuspalvelut ovat muotoutuneet historiallisessa ja kulttuurisessa ympäristössä, jossa varhaiskasvatuksen (oikeamminkin päivähoidon) tehtäväksi on nähty vanhempien työssäkäynnin mahdollistaminen sekä perheiden tukeminen kasvatustyössään. (Karila 2013: 33.)

Varhaiskasvatus on perheille suunnattu yhteiskunnallinen palvelu, joka sisältää monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhdessä huoltajien kanssa edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatus ehkäisee lasten syrjäytymistä ja edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Lasten opitut tiedot ja taidot vahvistavat aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa sekä osallisuutta. Varhaiskasvatus on huoltajien tukena kasvatustyössä ja mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2017.)

Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma asettaa pääpainon toiminnalle. Se kuitenkin jättää yksikkökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman kunnan vastuulle. Päiväkodit laativat oman varhaiskasvatussuunnitelman, joka pohjautuu kunnan suunnitelmaan ja lapsen ikään perustuvien tarpeiden mukaan. (Karila & Lipponen 2013: 31.)

Varhaiskasvatuksen keskeisimpiä tehtäviä on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja oppimista. Varhaiskasvatuksessa opetellaan vastavuoroisuutta, kompromissien tekoa ja ristiriitojen ratkaisua, käsitellään ja opetellaan ymmärtämään nähtyä, sosiaalisia ja kognitiivisia taitoja, motorisia taitoja, iloitaan, nautitaan ja lumoudutaan sekä rakennetaan ystävyyssuhteita.

(Parrila & Alila 2011: 164.)

2.3 Toimintaympäristön merkitys vuorovaikutuksen tukemisessa

Ympäristöä hyödynnettäessä täytyy ottaa huomioon lasten mahdollisuudet monipuoliseen liikkumiseen turvallisesti ja luoda ympäristö mahdollisimman houkuttelevaksi lapsille. Lasten mahdollisuuksia luoda vuorovaikutussuhteita, edistetään suunnittelemalla ja rakentamalla yhdessä lasten kanssa oppimisympäristöjä, jotka tukevat näitä tavoitteita. Tällöin vuorovaikutustilanteiden toteutuminen tukee lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Tämä innostaa lapsia tutkimaan ympäristöään ja olemaan aktiivinen toimija. Hyvä oppimisympäristö tukee lasten luontaista uteliaisuutta ja halua oppia. Ympäristöllä on vaikutusta leikkimiseen, fyysiseen aktiivisuuteen ja tutkimiseen. Lapset tutkivat maailmaa kaikilla aisteillaan ja kehollaan, jota ympäristön tulee tukea. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008: 78; Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017; Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2016.)

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöinä toimivat luonto ja piha-alueet, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt. Ympäristö tarjoaa lapsille kokemuksia ja mahdollisuuksia. Erilaisissa oppimisympäristöissä on mahdollisuuksia opetella tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017.)

Erilaisessa ja hyvässä ympäristössä syntyy hyvää varhaiskasvatusta, jonka muokkaaminen on kasvattajien vastuulla. Oppiminen on vuorovaikutusta, jossa osapuolet vaikuttavat syntyvään tilanteeseen. Hyvän oppimisympäristön luomiseen tarvitaan kaikkia siihen osallistuvia, kasvattajia sekä lapsia. (Raittila 2011: 66.)

Lapsen fyysiseen liikkumiseen tarvitaan vaihteleva ja monipuolinen ympäristö, joka tarjoaa lapselle tarpeeksi erilaisia haasteita motoristen taitojen harjoitteluun. Tämä vaikuttaa positiivisesti lasten kehitykseen ja tukee fyysistä ja psyykkistä kehitystä. Luonnonmukaisissa ympäristöissä lapsen oppimismotivaatio, keskittymiskyky ja kognitiiviset taidot kehittyvät. (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 77.)

Ympäristöllä on vaikutusta lasten sosiaalisten suhteiden luomiseen ja heidän keskinäiseen vuorovaikutukseen. Luonto leikkiympäristönä on tasa-arvoinen ja yhteiset kokemukset sekä elämykset vahvistavat lasten sosiaalisia vuorovaikutussuhteita. (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 94.)

3 Vuorovaikutuksellinen tukeminen osana varhaiskasvatussuunnitelmaa

Yleisen käsityksen mukaan vuorovaikutus tarkoittaa kahden tai useamman ihmisen välistä vastavuoroista kommunikaatiota. Se on kaikkea sitä, millä tavalla olemme toisten ihmisten kanssa. Vuorovaikutus voi olla sanoja, puhetta, eleitä, ilmeitä, ääntelyitä tai katseita. Myös eleet, ilmeet, äänenpainot, kosketus ja katseet ovat merkitseviä, ja ne luovat sanoille merkityksiä. Ilman vuorovaikutusta ei voi tietää, mitä toinen ihminen ajattelee. Sen lisäksi, että kykenee ilmaisemaan itseään, täytyy opetella kuuntelemaan ja kuulemaan toista osapuolta. (Väestöliitto 2018.) Taito olla vuorovaikutuksessa ja yhteydessä toisten kanssa opitaan jokapäiväisessä elämässä (Järvinen & Mikkola 2015: 22).

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Hänellä on myös oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen (Varhaiskasvatussuunnitelma 2017). Tähän lapsi tarvitsee sosiaalisia taitoja, joihin kuuluvat vuorovaikutustaidot. Lasten vuorovaikutusta tukevat rohkaiseminen, kannustaminen, leikkiminen, keskustelu, kuunteleminen, innostaminen, lohduttaminen, ilmeet ja eleet sekä katse ja kosketus. (Järvinen & Mikkola 2015: 19.)

Lapsen oman kokemuksen merkitys korostuu yhdessä vuorovaikutuksessa sosiaalisessa ympäristössä. Jokaisen vuorovaikutussuhteen kokonaisuus muodostaa sosiaalisen kehityksen tilanteen. Tämä muutos muuttaa lapsen suhdetta ympäristöön, jolloin ympäristön rooli kehityksessä muuttuu kuitenkin lapsen oman toiminnan ja kokemuksen ollessa ratkaiseva. (Hakkarainen 2018: 18.)

Lapset omaksuvat aikuisten avustamana sosiaalisia kokemuksia ja suhteita vuorovaikutuksessa ympärillään olevien ihmisten kanssa. Omaksuminen tapahtuu aktiivisesti osallistumalla ja kokeilemalla, jolloin erilaiset toiminnan tyypit ovat tärkeitä. Vuorovaikutus kehittyy, monimutkaistuu ja rikastuu, jolloin monimutkaisten tietojen ja taitojen omaksuminen mahdollistuu. (Hakkarainen 2008: 15.)

Lapsen tuntiessa iloa uuden tiedon tai taidon hallinnasta, hän rakentaa omaa pohjaa oppimiselle. Ilon tunteella on monia oppimisen laatua parantavia vaikutuksia. Ilo on

positiivinen tunne ja sen avulla lapsen sosiaalinen vuorovaikutus kehittyy. (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 91.)

Lasten sosiaaliseen kehitykseen kuuluu vuorovaikutustaidot, ryhmässä toimimisen valmiudet ja herkkyys aloittaa yhteistyö toisen kanssa. Sosiaalisiin taitoihin liittyy toisten lasten ilmeiden ja eleiden tunnistaminen sekä niistä tehdyt päätelmät. Ystävyys on kokemusten jakamista, antamista ja saamista. On osattava kuunnella toista ja tuntea empatiaa. Siihen kuuluu yhteenkuulumisen tunne ja positiivisia mieltymyksiä. Nämä ovat tärkeitä asioita lasten yhteistoiminnan kehittymiselle sekä sosiaaliselle oppimiselle päivähoitossa. Lapset kokevat yhteenkuuluvuuden tunteita riemukkaina huutoina, kiljumisena, ilmeinä, eleinä ja muuna toiminnallisena hullutteluna. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008: 94-96.)

Vuorovaikutussuhteiden määrä vaikuttaa vuorovaikutuksen toimivuuteen. Joissakin päiväkodeissa on jouduttu kasvattamaan lapsiryhmien kokoa ja palkkaamaan lisää kasvattajia. Varhaiskasvatuslaissa on määritelty kasvattajien lukumäärä suhteessa lapsimäärään. Mitä enemmän on ryhmässä lapsia, sitä vähemmän jää kasvattajalle aikaa yhtä lasta kohden. Tämä ei kuitenkaan ole ainoa syy vuorovaikutuksen laatuun. (Koivunen 2009: 51.)

3.1 Lapsen vuorovaikutustaitojen kehittyminen

Jean Piaget'n (1896-1980) mukaan ajattelun kehitys etenee neljän vaiheen kautta. Kognitiivisen kehityksen vaiheita ovat sensomotorinen kausi, esioperationaalinen vaihe, konkreettisten operaatioiden vaihe sekä muodollisten operaatioiden vaihe. Myöhemmin vaiheisiin lisättiin myös postformaali vaihe. Kaikilla kehitys tapahtuu samassa järjestyksessä, mutta yksilöllisessä tahdissa. Tämä edellyttää, että lapsi osallistuu aktiivisesti toimintaan ympäristössään ja saa virikkeitä. Ajattelu kehittyy ensin ja kieli vasta ajattelun kehityksen myötä. On välttämätöntä, että jotkin ajattelutoiminnot ovat kehittyneet, että lapsi voi omaksua kielen rakenteita. Kasvattajan on tärkeä tuntea kognitiivisen kehityksen vaiheet, jotta tietää, mitä taitoja lapselta voi odottaa missäkin kehitysvaiheessa. Kolmevuotiaan puhe on ymmärrettävää. Hän osaa sanojen taivutuksia ja käsky-, kielto-, ja kysymyslauseita. Neljävuotiaalla puheessa on jo mukana sanaluokat, aikamuodot ja taivutusmuodot. Viisivuotias alkaa ymmärtää, että sanat muodostuvat erillisistä äänneistä. Hän oppii lisäämään, poistamaan, ja yhdistämään sekä laskemaan äänneitä. Leikkiessä ja toimiessa aikuisten ja muiden

lasten kanssa muodostuvat vuorovaikutuksen perustaidot. Lapsi oppii keskittymään kuuntelemiseen sekä kysyy kuulemastaan. Hän pystyy vastaamaan kysymyksiin sekä oppii puhumaan vuorotellen. Lapsi oppii toimimaan ohjeiden mukaan. (Kirveslahti & Sivén & Vahala & Vihunen 2014: 151,153,157.)

Vuorovaikutus rakentuu monien toisiaan täydentävien ja usein ennalta arvaamattomien yksityiskohtien kautta sosiaalisesti tapahtumaksi. Vuorovaikutus ei vain tapahdu automaattisesti tai etene systemaattisesti ja ennalta määrätyn kulkukaavion mukaan. Vuorovaikutuksen rakentajina toimivat jokaisessa tilanteessa mukana olevat osapuolet. (Holkeri-Rinkinen 2011: 69.)

Sosiaalisessa kehityksessä leikki-ikä (3–6 vuoden ikä) on vilkasta aikaa. Lapsi ymmärtää kehittyessään paremmin ympäristöään sekä osaa kielen avulla kertoa ajatuksiaan siitä. Kieli mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen aikuisten ja toisten lasten kanssa. Lapsi alkaa saada ystäviä ja ymmärtää, mikä ystävä on. Hän oppii myös ryhmässä toimimisen taitoja. Vastavuoroisuutta lapsi oppii ystävyyssuhteilta, joiden kautta hän oppii mm. jakamaan ja odottamaan vuoroaan sekä ottamaan toisten ajatukset huomioon. (Kirveslahti & Sivén & Vahala & Vihunen 2014: 163.)

Kyky empaattisuuteen lisääntyy 3-5 vuotiailla lapsilla. He alkavat ymmärtää omien tunteiden olevan erillisiä toisten tunteista. (Murphy 2008: 87.)

3.2 Lasten vuorovaikutuksen tukeminen ryhmässä

Lapsi elää ja kasvaa yhdessä muiden kanssa. Oppiminen ja kehittyminen tapahtuvat vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Mitä nuorempi lapsi, sitä riippuvaisempi hän on toisista. Lapsi tarvitsee sosiaalisen ja vuorovaikutustaitojen luomiseen yhteyden muihin ihmisiin. Kun lapsella vuorovaikutustaidot kehittyvät ja hän osaa toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisella tavalla, hänen ei tarvitse tuhlata omaa energiaansa jatkuviin erimielisyyksiin ja väärinymmärryksiin. (Aaltonen & Lehtinen & Leppänen & Peltonen & Tarvo & Tuunainen & Viherä-Toivonen 2008: 33.)

Jokaisella meistä on omanlainen temperamentti, joka näkyy muille eri tavalla eri tilanteissa. Temperamentti ei vaikuta ainoastaan lapsen suhtautumiseen ympäristöönsä vaan myös ympäristön suhtautuminen lapseen. Temperamentti vaikuttaa lapsen muilta saamaansa positiiviseen tai negatiiviseen palautteeseen.

Ympäristön antama palaute kehittää ihmisen myöhempää persoonallisuutta. (Keltikangas-Järvinen 2012: 94.)

Yhden tutkimuksen mukaan vuorovaikutusaloitteita on enemmän rohkeilla lapsilla kuin aroilla lapsilla. Aroilla lapsilla oli myös enemmän sellaista aikaa, jolloin he eivät olleet vuorovaikutuksessa kenenkään kanssa. (Niiranen 1995: 141-151.)

Lapsi saa kokemuksen katsekontaktin avulla siitä, että häntä kuunnellaan ja hänen asiaansa pidetään tärkeänä. Vuorovaikutustilanteissa lapsi säätelee omia tunteitaan ja toimintaansa. (Koivunen 2009: 47, 50.)

Päivähoidossa vuorovaikutustilanteissa ryhmän toimintaperiaatteet ja arvot konkretisoituvat. Tällöin toisen kunnioittaminen ja arvostaminen, avoimuus ja vuorovaikutusilmapiiri tulevat näkyviksi lapsille. Lasten keskinäisellä vuorovaikutuksella on tärkeä rooli oppimisessa ja toiminnan rakentumisessa sekä lasten välisissä sosiaalisissa suhteissa. (Koivula 2011: 130.)

Lapsi saa kokemuksia yhteisöllisyydestä aloittaessaan päivähoiton. Isossa ryhmässä toimiminen on haastavaa, jolloin toiminnassa olisi hyvä aloittaa jakamalla lapset pienryhmiin. Rauhallisessa ja turvallisessa ympäristössä lasten on helpompi harjoitella yhdessäoloa ja yhdessä tekemistä. Pienryhmässä on helpompi keskustella vastavuoroisesti, joka lisää luottamusta ryhmän jäsenten kesken. Tämän jälkeen lapsen on helpompi toimia myös suuremmassa ryhmässä. (Eskel & Marttila 2013: 85.)

Päivähoidossa lapsen osallisuus ja tunne siitä, että kuuluu johonkin, merkitsee lapselle mahdollisuutta tulla kuulluksi jokapäiväisissä leikeissään ja askareissaan. Lapselle on tärkeää kokea olevansa hyväksytty, arvostettu ja tärkeä omassa ryhmässään. (Eskel & Marttila 2013: 78.) Lapsen kokemuksella vaikuttaa ympäristöönsä on merkitystä sille, miten aktiivisen roolin lapsi omaksuu vuorovaikutussuhteissa (Koppinen & Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989: 81). Osallisuus toteutuu, kun lapsen aloitteisiin ja ideoihin suhtaudutaan myönteisesti ja kannustavasti. Käytännössä osallisuutta on, kun lapsi saa tehdä valintoja ja osallistua päätöksentekoon. (Järvinen & Mikkola 2015: 17.)

Lapsen osallisuus rakentuu vuorovaikutuksessa toisiin lapsiin ja aikuisiin. Lapselle oma tunne osallisuudesta on subjektiivinen kokemus ja suhde osallisuuteen on hyvin käytännöllinen. Lapsen osallisuus toteutuu, kun lapsi kokee tulevansa kuulluksi ja ymmärretyksi. (Järvinen & Mikkola 2015: 13, 17.)

Osallisuuden toteuttamisessa, jossa lapsi otetaan mukaan suunnitteluun, tarvitaan uudenlaisia toimintatapoja sekä rutiineja. Aikuisilla tulisi olla aidosti aikaa ja mahdollisuuksia pysähtyä kuulemaan lasten ehdotuksia. Päiväkodeissa tulisi olla väljyyttä päiväjärjestyksessä. Osallisuutta ei tulisi nähdä lapsen yksin pärjäämisenä ja yksipuolisena omatoimisuutena. Lapsen auttamiseen asennoituminen vaatii keskustelun aloittamista aikuisilta. (Järvinen & Mikkola 2015: 17.)

4 Eläinavusteinen toiminta vuorovaikutuksen tukemisessa

Eläinten hyödyntäminen sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla ei ole uusi asia. Sigmund Freud aloitti koiransa hyödyntämisen psykoterapia -istunnoissa jo 1930-luvulla. Freudin mukaan koira helpotti asiakkaan ja terapeutin välistä vuorovaikutusta. (Kahilaniemi 2016: 18.)

Ihmistä ja koira yhdistävät ennen kaikkea laumaeläimille yhteinen sosiaalisuus ja siihen liittyvät tunteet. Yksinkertaisimmillaan kyse on mielihyvän etsimisestä ja mielipahan välttämisestä. Läheisyys lisää mielihyvää ja erottaminen laumatovereiden seurasta tuottaa ahdistusta. Kun tunnistamme oman inhimillisyytemme, voimme ymmärtää koiran tunteita. Tämä on nykyihmiselle monesti yllättävän vaikeaa. Koira voi toimia apunamme. Laumaeläimen kyky ilmaista ja tunnistaa perustunteita syntyy vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Prepula 2018.)

Eläinavusteisessa toiminnassa voi olla mukana erilaisia eläimiä: esimerkiksi koiria, kissoja, lampaista, kanoja ja alpakoita. Eläinavusteinen toiminta parantaa ihmisten hyvinvointia, antaa virikkeitä ja nostaa elämänlaatua. (Green Care Finland Ry 2018.)

Koirien hyödyntämisestä lasten kanssa työskennellessä on tehty useita tutkimuksia. Joistakin tuloksista voitiin päätellä koiralla olevan positiivinen vaikutus lasten sosiaaliseen käyttäytymiseen ja yhteenkuuluvuuden tunteen lisäämiseen. Lisäksi lasten keskittyminen parani ja lapset kiinnittivät opettajaan enemmän huomiota, jolloin mahdollisuudet vuorovaikutukseen lisääntyivät. Tunnehäiriöistä kärsivien lasten oppimista ja tunne-elämän hallintaa paransivat koiran läsnäolo. Heillä kasvoivat

myönteiset tunnekokemukset. Myös arvostaminen ja vastuu sekä empatiakyky lisääntyvät. (Kotschal & Ortbauer 2015; Anderson & Olson 2015.)

4.1 Eläinavusteinen työskentelyn hyödyt

Eläimiä käytetään nykyisin enemmän terveyden- ja sosiaalihuollon sekä kasvatuksen apuna. Eläinten kanssa työskentely tarjoaa mielekästä tekemistä sekä mahdollisuuksia harjoitella erilaisia taitoja. Eläimen kanssa voi harjoitella sosiaalisen vuorovaikutuksen perusteita sekä elämäntaitojen hallintaa ottamalla eläin mukaan päivän askareisiin. Eläimet kannustavat myös liikkumaan, jolloin ne ovat monenlaisille asiakasryhmille hyviä motivaattoreita. Eläinten avulla voidaan parantaa fyysistä kuntoa ja motoriikkaa. Toiminnallisuuden kautta saadut hyödyt parantavat myös ihmisen vastustuskykyä. Onnistumisen kokemukset ja myönteiset oppimiskokemukset lisäävät itseluottamusta, joita toiminnallisuus eläimen kanssa tuottaa. Tämän myötä osallisuus tulee mahdolliseksi yhdessä tekemisen ja eläimen kanssa toimimisen myötä. (Rantasuomela 2016b: 6.)

Ammattilaiset käyttävät koiran läsnäoloa kasvatus-, sosiaali- ja terveydenhuollon työssä. Työntekijöillä voi olla oma terapiakoira tai heidän kanssaan työskentelee koira-alan osaaja, joka toimii terapia koiran ohjaajana. Koirat ovat koulutettuja ja testattuja sekä soveltuvat tehtävään hyvin. Terapiakoiria työskentelee kouluissa, varhaiskasvatuksessa, vanhustenkeskuksissa, kuntoutuskeskuksissa ja sairaaloissa. (Kinnunen & Nikkari 2017: 2269 – 2273.)

Eläinavusteisen terapian ytimenä on lasten luontainen taipumus avoimuuteen eläimen läsnä ollessa ja eläimen rauhoittava läsnäolo, mikä vähentää stressiä. Koirien on havaittu luovan myönteistä ilmapiiriä, lisäävän asiakkaan motivaatiota osallistua toimintaan sekä helpottavan läsnäolollaan vaikeiden asioiden käsittelyä. Koira mahdollistaa ehdottoman hyväksynnän kokemisen. (ELY-hanke 2015.)

4.2 Koiratoiminnan mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa

Eläinten avulla on mahdollisuus ilmaista tunteita, osoittaa hellyyttä ja näyttää iloa. Eläintä koskettamalla on suuri vaikutus positiivisten tuntemusten kokemukseen. Eläinten tuomat vaikutukset näyttävät olevan syvällisiä ja monitasoisia eivätkä ne jäisi

hetkelliseen kohtaamiseen. (Rantasuomela 2016b: 6.)

Eläimet voivat rohkaista ihmisiä itsensä ilmaisuun eri tavalla kuin aiemmin. Eläimet tuottavat iloa ja lohduttavat sanattomasti joskus jopa paremmin kuin ihmiset. Eläinten tunteiden näkyminen auttaa mallintamaan monia tunteisiin ja vuorovaikutukseen liittyviä asioita. (Rantasuomela 2016a: 5.)

Kaikki oppilaat kouluissa hyötyvät koiran läsnäolosta. Lapset joille rauhoittuminen ja paikallaanolo voivat olla vaikeita, hyötyvät eniten koiran läsnäolosta. Lapsi, jolla on vaikeuksia pysyä paikoillaan kahta sekunti pidempään, pystyy koiran avulla rauhoittumaan jopa viideksi minuutiksi. (Kinnunen & Nikkari 2017: 2269 – 2273.) Tutkimuksissa on todettu, että jo pelkkä eläimen läsnäolo voi saada aikaan ihmisessä rauhoittavia vaikutuksia. (Validia-kuntoutus n.d.)

Koira-avusteisessa kasvatus- ja kuntoutustyössä on huomattu lapsilla olevan tunne-elämän pulmia ja huonoja kokemuksia ihmissuhteissa ja vaikeuksia vuorovaikutuksessa. Työssä painotetaan lasten turvallisuuden tunnetta heidän kanssaan työskennellessä, jolloin toimintaa toteutetaan aluksi sijaisperheen kotona ja pihapiirissä. Koiran kanssa yhdessä tehdään erilaisia harjoituksia ja toimintoja. Koira alentaa kynnystä vuorovaikutukseen, jolloin vaikeista asioista pääsee eteenpäin. (Rabbiet 2017.)

Koira-avusteisessa terapiassa harjoitellaan yhdessä koiran kanssa esimerkiksi vuorovaikutusta, tunteiden ilmaisemista, motoriikkaa, liikkumista ja koiran ohjaamista. Terapia tukee fyysistä, sosiaalista ja kognitiivista toimintakykyä sekä tunnetaitoja. Vuorovaikutuksella koiran kanssa on useita positiivisia vaikutuksia. Jo pelkkä katsekontakti koiran kanssa lisää mielihyvähormoni oksitosiinin erittymistä. (Validia-kuntoutus n.d.)

Eläimiä on käytetty katsekontaktin ja vuorovaikutustilanteiden harjoittelussa eri ryhmien kanssa, mutta hyvistä tuloksista huolimatta, Suomessa ollaan useita maita jälkijunassa eläinterapia muotojen hyödyntämisessä. (Valta 2014.)

5 Pedagogiset perusteet toiminnalle

Pedagoginen prosessi on kasvatuksen ja opetuksen tietoisesti johdettu prosessi. Se käsittää yksittäisen lapsen sekä yhteisön kehittämisen, johon lapsi kuuluu. Prosessi on tapahtumaketju, jossa sen kulku ja ilmiö etenevät ja se muuttuu vaiheittain alkutilanteesta myöhempään tilanteeseen. (Helenius & Korhonen 2008: 52.)

Leikki-ikäinen on tietoinen omista taidoistaan ja osaa verrata itseään muihin. On tärkeää saada lapsi kokemaan onnistumisen tunteita keskittymällä kehumään itse tekemistä lopputuloksen sijasta. Kaikki mikä saa lapsen tuntemaan itsensä isoksi, tekee hyvää hänen itsetuntonleen. (Murphy 2008: 102,103.) Koiratoiminnan avulla lapsi saa kokea näitä tunteita ja vahvistaa omaa itsetuntoa.

Katseella on merkitystä lasten ja kasvattajien välillä, vaikka lapset olisivat keskenään vuorovaikutuksessa. Katseen avulla lapset voivat vahvistaa omaa toimintaa sekä varmistaa kasvattajan läsnäolon ja saatavuuden. Lapset toimivat intensiivisemmin keskenään heillä ollessaan näköyhteys kasvattajiin. Kasvattajan roolina on tuottaa ja tarjota lapsille mahdollisuuksia toimia sujuvammin ryhmässä ja oppia yhdessä toimiessaan. (Karila & Lipponen 2013: 103, 108.) Vuorovaikutukselliseen suhteeseen vaikuttaa edeltävät sekä odotukset tulevista vuorovaikutussuhteista (Hinde 2016: 291).

Kuunteleminen on tärkeä osa ihmisten välistä kommunikaatiota. Leikki-ikäinen voi kuitenkin olla paljon innokkaampi puhumaan kuin kuuntelemaan muita. (Woolfson 2001: 98.) Lapsen tietoisuus omista ja toisten tunteista ja taito ilmaista niitä tekee sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen mahdolliseksi. Lapsen hyvät tunnetaidot ennustavat sosiaalista taitavuutta ja niillä on yhteyttä kaverisuhteisiin. (Koivula & Laakso 2017: 116.)

6 Koiratoiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

Koiratoiminnan suunnittelussa keskityimme tukemaan lasten keskinäisiä vuorovaikutustaitoja eläinavusteista toimintaa hyödyntäen. Toimintatuokioiden suunnittelussa huomioitiin vuorovaikutusta tukevat menetelmät: rohkaiseminen,

kannustaminen, ilmeet, eleet, katse ja kontakti sekä leikkiminen (Järvinen & Mikkola 2015: 19).

Toteutimme koiratoiminnan tuokioita päiväkodissa, joka sijaitsee Helsingissä. Suunnittelimme viidelle tuokiolle toiminnot näitä vuorovaikutusta tukevia menetelmiä hyödyntäen. Jokaisessa toiminnassa oli huomioitu erilaisia menetelmiä ja keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnittelussa oli otettu huomioon lapset, joilla ei ollut kokemusta koirista eikä niiden käyttäytymisestä. Tämän pohjalta tulevia toimintatuokioita muokattiin siten, että vuorovaikutuksen tukemisen tavoite oli mahdollista saavuttaa.

Koiratoiminnassa hyödynnettiin Piian pienikokoista länsigöötanmaanpystykorvaa Friidua, joka on ennenkin toiminut kasvatus -ja sosiaalialan toimipisteissä. Eläinavusteisessa toiminnassa käytettävä eläin tulee olla hyväkäytöksinen, peruskoulutettu, turvallinen sekä asianmukaisesti rokotettu (Kahilaniemi 2016: 29).

Suunnitelmassa oli jätetty tilaa lasten omille oivalluksille ja toiminta pohjautui lapsilähtöiseen ajatteluun. Lasten kanssa keskusteltiin heidän mahdollisuuksista vaikuttaa toimintaan, sen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Lapsilähtöisyys perustuu lapsen yksilöllisyyden kunnioittamiseen ja lapsen tarpeiden tunnistamiseen. Tämän pohjalta tulisi luoda edellytykset spontaanille oppimiselle. (Kalliala 2012: 50.)

Toimintaympäristöksi valitsimme päiväkodin lähellä olevan luontoalueen. Näin vältimme herkemmin altistuvien lasten allergiaoireiden puhkeamisen. Koira-allergeeneja on kuitenkin kaikkialla suuren lemmikkikannan vuoksi. Allergeenit kulkeutuvat moniin julkisiin paikkoihin, kuten kouluihin, työpaikoille, liikennevälineisiin ihmisten mukana. Vaatteiden ja jalkineiden mukana ne kulkeutuvat myös koteihin, joissa ei ole lemmikkejä. (Valovirta 2013: 48.)

6.1 Valmistautuminen koiratoimintaan

Ennen koiratoiminnan aloittamista keskustelimme varhaiskasvatuksen johtajan kanssa mahdollisuudesta toteuttaa toiminta päiväkodin ryhmän kanssa. Opinnäytetyötä varten haimme tutkimusluvan. (Kts. Liite 1) Tiedotimme vanhemmille koiratoiminnasta ja sen tavoitteista sekä keräsimme lasten vanhemmilta luvat (Kts. Liite 2) lasten

osallistumiseen opinnäytetyöhömmme. Lasten ryhmässä kuvattiin toimintaa viikoittain ja hyödynsimme toiminnan aikana kuvattujen kuvien avulla havaintojamme lasten vuorovaikutustilanteista.

Koiratoiminta tapahtui maaliskuun aikana päiväkodissa, jolloin ryhmään muutti pehmokoiria. Tämän tarkoituksena oli orientoitua tulevan kuukauden toimintaan ja harjoittaa vuorovaikutustaitoja. Toimintaan valmistauduttiin erilaisten tehtävien, pelien, tarinoiden ja kädentaitojen avulla. Järjestelyjä helpotti se, että Pauliina toimii lastentarhanopettajana kyseisessä ryhmässä. Lasten vanhemmat olivat hyvin yhteistyökykyisiä ja kiinnostuneita tulevasta toiminnasta.

Ryhmän rakenne muodostui päiväkodin tarpeista. Kohderyhmä oli kolmesta viiteen -vuotiaat lapset ja ryhmäkoko 16. Lasten iän mukaisen kehityksen mukaan, jaoimme heidät ikätaso -ryhmään toiminnan ajaksi. Ryhmät nimettiin lasten käyttämien turvaliivin värien mukaan (oranssi ja vihreä) ja ryhmäjako oli sama jokaisessa toimintatuokiossa. Meillä oli apuna toinen kasvattaja, joka havainnoi myös toimintaamme.

Tämän päiväkodin toiminta-ajatus on tukea lapsen persoonallista kasvua, kehitystä ja oppimista sekä kannustaa ja tukea lapsen leikkiä, empatiaa ja luovuutta. Tavoitteemme oli tukea ryhmän vuorovaikutustaitoja ja rohkaista lapsia toimintaan. (Kts. Liite 3)

Toimintaympäristön turvallisuus tarkastettiin ennen toiminnan aloittamista. Päiväkodissa tapahtuneiden askartelujen materiaalit kerättiin ennen maaliskuun alkua mm. Koiramme -lehdet, kirjallisuus sekä satukirjat, jotka liittyivät kuvitteellisten hahmojen erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin.

Toimintatuokioiden suunniteltiin ennen toiminnan alkua tavoitteita ajatellen. Edellisen tuokion havainnoinnit saattoivat kuitenkin muuttaa seuraavan kerran suunnitelmaa. Suunnittelimme toiminnalle alku- ja loppurutiinit sekä loimme toiminnalle raamit.

Alku- ja loppurutiineilla tarkoitetaan toiminnan rakennetta sekä toiminnalle asetettuja kehyksiä, minkä sisällä toiminta tapahtuu. Se voidaan myös ymmärtää syvällisempänä toiminnan suunnitteluna sekä toteutuksena. Strukturoitu toiminta lisää lasten turvallisuutta sekä vähentää levottomuutta. (Koivunen 2009: 62.)

6.2 Toiminnan tavoitteet ja koiran rooli

Toimintakertojen tavoitteena oli tukea lasten vuorovaikutustaitoja eläinavusteista menetelmää hyödyntäen. Toiminnallisten tuokioiden tavoitteena oli tukea lasten rohkaisemisen, katseen ja kontaktin, ilmeiden ja eleiden sekä kannustamisen, leikkimisen, keskustelun ja kuuntelun vuorovaikutuksen osa-alueita (Järvinen & Mikkola 2015: 19).

Koiratoiminnan tavoitteet pohjautuvat Green Care -malliin. Joka mahdollistaa taitojen ja valmiuksien harjoittamisen vaihtoehtoisella, toiminnallisella ja kokemuksellisella tavalla. (Kahilaniemi 2016: 17).

Koiran läsnäolon tarkoitus oli rentouttaa tilanteita. Koiraa sai silitellä ja rapsutella sekä talutella. Yksi sosiaalisen käyttäytymisen muoto on olla eläimen kanssa vuorovaikutuksessa. Ihmisen ja eläimen välisellä vuorovaikutussuhteella on positiivinen vaikutus muun muassa immuunijärjestelmän toimintaan sekä luottamukseen toisia henkilöitä kohtaan. Oksitosiinin tuotanto lisääntyy sekä eläimillä että ihmisillä ja parantaa tutkimusten mukaan oppimista. (Kahilaniemi 2016: 19.)

Rohkaisemisen tukemisessa koiran rooli oli tervehtiä lasta antamalla tassu ja olla silitettävänä. Elekielen tukemisessa koiran rooli oli olla läsnä ryhmän leikkiessä tunneleikkiä. Elekielen eroja tutkittiin myös koiran avulla havainnollistaen, miltä näyttää iloinen koira.

Sanojen puuttuminen helpottaa osaltaan kommunikaatiota, koska vuorovaikutus tapahtuu ruumiinkielellä, joka on sanallista vuorovaikutusta aidompaa ja suorempaa. Eläin ei myöskään arvioi ja luokittele ihmisiä sosiaalisen aseman ja ulkonäön perusteella. (Green Care Finland Ry.)

Koiran rooli oli myös leikkiä lasten kanssa vetoleikkejä sekä juosta lasten kanssa yhdessä. Leikki on ihmisen ja eläimen perustoimintojen tärkeimpiä asioita sekä se edistää sosiaalista vuorovaikutusta (Kahilaniemi 2016: 112).

Keskustelun tukemisessa koiran roolina oli olla talutettavana, jolloin lapset harjoittelivat jakamista ja vuorottelua. Koiran rooli kaverikuvan ottamisessa oli istua lapsen vieressä ja jättää muisto lapselle. Valokuvauksen avulla kehitetään omia kognitiivisia valmiuksia,

kuten ajattelun ja muistelun taitoa (Kahilaniemi 2016: 148). Kuuntelun tukemisessa koiran rooli oli maata lasten vieressä ja näyttää mallia.

Eläinavusteisen terapian ytimenä on lasten luontainen taipumus avoimuuteen eläimen läsnä ollessa ja eläimen rauhoittava läsnäolo, mikä vähentää stressiä. Erityisesti koirien on havaittu luovan myönteistä ilmapiiriä ja lisäävän asiakkaan motivaatiota osallistua toimintaan sekä helpottavan läsnäolollaan vaikeiden asioiden käsittelyä. Koira mahdollistaa ehdottoman hyväksynnän kokemisen. (ELY-hanke 2015.)

Tutkimusten mukaan koiran mukana olo vaikuttaa positiivisesti myös motoristen tehtävien suoriutumisesta (Gee & Harris & Johnson 2007).

6.3 Koiratoimintaa päiväkodissa

Ensimmäisellä kerralla lapset tutustuivat koiraan ja ohjaajaan. (Kts. Liite 4)

Lapsi tuli koiran luokse ja tervehti koiraan sekä esitteli itsensä koiran ohjaajalle. Toiminnan puolella välissä vaihdimme ryhmää ja toistimme saman. Pienryhmätoiminnan jälkeen lapsella oli halutessaan mahdollisuus taluttaa koiraan. Hyvät käytöstavat opettavat lapsia yhteiskunnan normeihin. (Kahilaniemi 2016: 113.)

Toiminnan tarkoituksena oli rohkaista lasta esittelemään itsensä ja tervehtimään uutta aikuista koiran avulla. Tämä toteutui hyvin ja lapsista oli hauskaa päästä esittelemään uusia taitojaan. Lapset olivat harjoitelleet esittäytymistä päiväkodissa toisilleen sekä ryhmään tulleiden uusien tuttavuuksien kanssa.

Toiminnan jälkeen kokoonnuttiin piiriin keskustelemaan ja pohtimaan koirien tapaa tervehtiä toisiaan, jolla alustettiin seuraavaa toimintatuokiota. Lopuksi oli laululeikki ja keskustelua tuokiosta.

Toisella kerralla aiheena oli elekieli sekä katseen ja kosketuksen merkitys. (Kts. Liite 4) Elekielen lukeminen opettaa lapsia tunnistamaan ja nimeämään tunteita ja ymmärtämään niitä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa (Kahilaniemi 2016: 108).

Toiminta alkoi kokoontumalla yhteen laululeikkiä varten. Piirissä keskusteltiin lasten aiemmin työstämistä kuvakollaaseista (Kts. Liite 5), jotka kuvastivat koirien elekieltä. Lapset olivat työstäneet kollaaseja pienryhmissä ja esitelleet ne myös muille ryhmille. Mietittiin ihmisten ja koirien elekielten eroavaisuuksia ja niiden merkitystä.

Seuraavaksi leikimme tunne-leikkiä, jossa ohjaaja antaa tamburiinilla rytmiä ja lapset liikkuvat vapaasti merkityllä alueella. Rytmien pysähtyessä lapset tekevät ohjaajan antaman käskyn mukaisen ilmeen ja eleen koko keholla. Näitä tunteita oli harjoiteltu päiväkodissa ja leikki oli ennestään tuttu lapsille. Tunteita joita oli käsitelty ja leikittiin leikissä, olivat mm. vihainen, surullinen, iloinen.

Kolmannen kerran toiminnaksi valitsimme viestijuoksun, jonka tarkoituksena oli auttaa lapsia kannustamaan toisiaan. (Kts. Liite 4) Keskustelimme lasten kanssa kannustamisesta, miltä se tuntuu ja minkälainen merkitys sillä on. Keskusteluita ja harjoituksia tehtiin myös ennen koiratoimintaa ryhmässä, jossa annettiin tsemppi-leimoja kannustamisesta. Päiväkodissa leimoja sai erilaisista asioista, jossa tärkeintä oli iloitseminen ja kannustaminen toisen puolesta sekä itsensä puolesta. Päiväkodissa oli luettu Kiva Kirahvi-kirjaa, jonka aiheena oli kannustaminen ja toisen vahvuuksien huomaaminen.

Myöhemmin pienryhmissä käytiin läpi viestijuoksun säännöt ja harjoiteltiin yhdessä hetki. Viestijuoksussa koira juoksi lasten vieressä ja lasten mielestä se oli hauskaa. Lopuksi lapset saivat silittää, rapsuttaa ja taluttaa koira. Lapset neuvottelivat keskenään koiran talutus vuoroista ja pitivät sovitusta asioista kiinni. Päivähoidossa ollessaan, lapset neuvottelevat keskenään esimerkiksi toiminnan etenemisestä ja näin harjoittelevat neuvottelutaitojaan (Koivula 2011: 135).

Neljännän tuokion aiheena oli kaverikuvan ottaminen koiran kanssa. (Kts. Liite 4) Päiväkodissa lapset maalasivat taustan kaverikuvalle. Tarkoituksena oli, että lapsi antaa tunteelle oman värin ja sillä värillä hän maalaa taustan. Yksi lapsi nimesi iloisen tunteen pinkin väriseksi. Kaverikuvan tarkoituksena on harjoitella tunnetaitoja ja kokemuksia (Kahilaniemi 2016: 148).

Kaverikuvaa varten oli varattu iso kehys, joka toimi rekvisiittana. Kaverikuvan ottaminen tapahtui vuorotellen. Lapsi antoi koiralle makupalan palkinnoksi suoritetusta tehtävästä ja lapsi kurkisti kehyksestä kameralle koira vieressä. Kuvaamisen aikana muut lapset leikkivät houkuttelevilla lumivalleilla ja maalasivat Friidun tassunjälkiä lumessa. Lapset neuvottelivat koiran talutusvuoroista sekä vuorottelivat siitä itsenäisesti. Lapset pitivät olla kuvattavana ja tulivat mielellään Friidun kanssa samaan kuvaan sekä osa lapsista halusi otettavan useampia kuvia.

Viidennen tuokion aiheena oli viettää yhdessä retkipäivä metsässä, jossa luetaan satu. (Kts. Liite 4) Lukuhetki tukee lasten kuuntelemisen taitoja, joita tarvitaan toisen kanssa keskustellessa.

Koiratoiminnan viimeisellä kerralla lähdimme päiväkodin lähelle olevaan metsään (Kts Liite 6), joka houkutteli lapsia tutustumaan ja seikkailemaan. Päivän aikana lapset leikkivät koiran kanssa vetoleikkejä löytämiensä keppien kanssa, puhaltelivat saippuakuplia ja söivät lounasta. Laitoimme satuhetkeä varten alustan aurinkoiselle mäelle, jossa syötiin myös retkilounas. Tämä oli eniten odotetuin toimintatuokio ja lapset toivoivat uutta retkeä mahdollisimman pian.

6.4 Haasteet ryhmän havainnoinnissa

Toiminnan havainnoinnin tueksi dokumentoimme toimintaa valokuvoin ja lasten tekemien tuotosten avulla sekä havaintoja kirjaamalla. Tämän avulla saimme arviointiin tietoa koiratoiminnan vaikutuksista lasten vuorovaikutuksen tukemisessa.

Kasvattajan lähtökohta havainnoinnille on halu oppia ymmärtämään lasta. Ennakkoluuloilla ja mielikuvilla ei ole sijaa kasvattajan toimiessa ammatillisesti ja objektiivisesti lasta havainnoidessa. Itselleen ja lapsille tulee antaa mahdollisuus uusiin näkökulmiin ja ymmärrykseen. (Koivunen 2009: 24.)

Dokumentointi antaa lapsille mahdollisuuden pohtia oppimaansa. Sen avulla myös vanhemmat saavat käsityksen lasten tekemästä toiminnasta, ja opettajat pystyvät kehittämään pedagogista osaamistaan. (Wallin 2000: 122.)

Oppimisen mahdollisuuksia luomalla saamme lasten äänen kuulluksi. Havainnoimme ja huomaamme lapsen yksilöllisesti sekä jäsenenä ryhmässään. Jokaisella lapsella on mahdollisuus tulla kuulluksi kommunikoimalla erilaisin keinoin. Lapsilähtöisyys painottaa lasten mahdollisuuksia omakohtaisten merkitysten luomiseen ja antaa lapsille mahdollisuuden vaikuttaa tarkoituksenmukaisesti itseään koskeviin asioihin (Kalliala 2012: 48).

Lapsilähtöisyys ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapsi tulee päivähoitoon tullessa kertomaan ryhmän kasvattajille mielenkiinnonkohteensa sekä pyytämään välineitä sen toteuttamiseen. Onko se sitä, että aikuinen määrittelee tavoitteen, suunnittelee

toiminnan ja sen sisällöt ja menetelmät. Kaikki lähtisi lasten kiinnostusten kohteista ja heidän kehitystarpeista käsin, mutta aikuisjohtoisesti. (Kalliala 2012: 51.)

6.5 Tavoitteiden toteutuminen ja toiminnan arviointi

Arvioinnilla hankitaan eri keinoin tietoa lapsesta ja hänen ympäristöstään sekä omasta toiminnasta. Arviointi on pedagogiikan keskeinen toimintamuoto. Tiedonhankinta perustuu pitkälti havainnointiin ja erilaisia valmiita arviointivälineitä sekä lomakkeita käyttäen. Lasten käsitysten, ideoiden ja pyrkimysten tavoittamiseksi havainnointiin sisältyy myös suoraa kommunikointia. (Heikka & Hujala & Turja & Fonsèn 2011: 57.)

Toimintatuokioita oli viisi kertaa ja ne tapahtuivat kaksi kertaa viikossa. Tämä oli hyvä tiheys toiminnalle, mutta kokonaisuudessa kertoja olisi kuitenkin voinut olla enemmän. Pidemmältä aikaväliltä toteutuva havainnointi, antaisi enemmän vastauksia siihen, onko koiratoiminnalla merkitystä lasten vuorovaikutustaitojen tukemisessa.

Tässä ryhmässä osalla lapsista on ollut haasteita tervehtiä uusia ihmisiä erilaisissa ympäristöissä. He ovat jännittäneet tilanteita kovasti, joka on näkynyt mm. vetäytymisellä syrjään tai hakeutumalla tutun aikuisen luo. Tavoitteemme oli koiratoiminnan avulla saada rohkaistua lapsia helpommin tervehtimään ja esittelemään itsensä. Mikä onnistui melkein kaikilta lapsilta, ainoastaan kaksi lasta ei uskaltanut tervehtiä ilman tuttua aikuista.

Lapsilta saatu suullinen palaute koski lähinnä Friidua. Heidän kokemuksensa Friidusta oli positiivisia, jotka syntyivät ainutkertaisista kokemuksista. Näitä olivat mm. taluttaminen itse, temppujen tekeminen yhdessä koiran kanssa, läheisyys ja koskettaminen.

“Se Riidu oli semmonen kiva. Ja semmonen kiltti ku se ei purru” (tyttö 4v)

“Mä sain taluttaa sitä. Sain taluttaa sitä yksin” (poika 4v)

“Sitte ku se tuli ja sitte me mentii ja sitte tuli lähelle. Sen nenä haisto mun takkia. Se oli pehmonen” (poika 3v)

“Minä tykkäsin taluttaa sitä. Se halus seurata sitä aikuista” (tyttö 4v)

Lasten näkyvä innostus koiran avulla tehtyyn tunnekasvatus työskentelyyn lisääntyi verrattaessa aiemmin tehtyyn tunnekasvatustyöskentelyyn, joissa käytettiin ihmisten ilmeitä ja eleitä. Ryhmään tuodun pehmokoiran lapset ovat nimenneet Pehmo-Friiduksi ja lapset ovat suunnitelleet tekevänsä sille oman koirankopin. Lapsilla on muodostunut oma sääntö, joka koskee Pehmo-Friidua. Kukaan ei ole ottanut sitä pois tiskialtaan vierestä eikä kukaan leiki sillä. Pehmo-Friidu on saanut usein pajauksia ja silittelyä ryhmässä.

Lapsille tutussa tunne-leikissä koira ei lisännyt mielenkiintoa toimintaan. Ainoastaan kaksi lapsista otti koiraan kontaktia. Lapset kiinnostuivat enemmän koiran taluttamisesta. He keskustelivat siitä, kuinka kauan ovat taluttaneet sitä ja missä kohtaa talutusvuoroa voi vaihtaa.

Lapset huomioivat Friidun läsnäolon omilla leikeissään ja seurasivat sen liikkeitä. Viestijuoksu toimintana oli haastava pienemmille lapsille. Kaikki pienet eivät ymmärtäneet leikin tarkoitusta, mutta yhdessä leikkiminen ja kapulan vieminen kaverille oli hauskaa. Leikissä ei ollut voittajaa eikä häviäjää, vaan tarkoituksena oli kannustaminen ja tsemppaaminen.

Lasten liikkuminen on ollut selkeästi keskittyneempää, kun koira on ollut mukana. Lasten keskinäisissä pariin muodostamisessa ryhmän siirtymätilanteissa, on ollut ongelmia. Näiden koiratoimintojen aikana lasten asenne pariinsa on muuttunut positiivisemmaksi. Ryhmässä on ollut yksi lapsi, joka on aina ollut aikuisen parina, koska on aiemmin kieltäytynyt liikkumasta, jos parina on ollut toinen lapsi. Viimeisen viikon aikana ryhmässä oli ollut useampia retkiä ja tämä lapsi oli ottanut parikseen hyvillä mielin, kenet tahansa ryhmän lapsista.

Kuvauksissa lapset tulivat mielellään Friidun kanssa samaan kuvaan. Yksi lapsi kieltäytyi kahdesti tulemasta kuvaan, mutta kolmannella kerralla kysyttäessä hän tuli eikä antanut kenenkään muun lapsen mennä ennen häntä. Friidu istui lapsen viereen ihan vierelle. Lapsi oli iloinen siitä.

Lasten leikkiminen Friidun kanssa oli suosittua. Se on auttanut myös erään lapsen leikkitaitojen harjoittelua ryhmässä mm. toista ei voi väkisin (myös fyysisesti) pakottaa leikkimään.

Toiminnan lopuksi lapset kertoivat mistä pitivät eniten, usein vastaus oli kaikki. Friidun läsnäoloa ei mainita, mutta ennen retkiä lapset toivoivat Friidun tuloa ja halusivat sen mukaan myös päiväkotiin. Lapsille tuntuu olevan tärkeää Friidun mukana olo, vaikka heidän vapaatoiminta ei varsinaisesti liittynyt Friiduun.

7 Pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tukea lasten vuorovaikutusta koiratoiminnan avulla, joka toteutui osittain. Koiratoiminnalla oli rauhoittava vaikutus ja sen avulla lapset harjoittelivat neuvottelu – ja vuorottelutaitojaan. Tavoitteenamme oli myös lisätä lasten keskinäistä vuorovaikutusta ryhmässä. Haasteeksi osoittautuivat erilaisen lähestymistavan löytäminen, aiheen rajaaminen ja toteutuneen toiminnan arvioiminen.

Lasten vuorovaikutustaitoihin kuuluu paljon erilaisia osa-alueita ja niiden valinta toimintatuokioiden tavoitteeksi, tulivat ryhmässä työskenteleviltä kasvattajilta. Ryhmässä oli ollut haasteita lasten keskinäisten vuorovaikutustilanteiden taidoissa, jotka ilmenivät leikkitaidoissa ja ristiriitatilanteissa. Näiden toiveiden pohjalta oli valikoitu tavoitteet lasten vuorovaikutuksen tukemisessa.

Toimintatuokioiden tarkempi toteutus muuttui melkein pä jokaisella kerralla, johtuen edellisen kerran toteutumasta tai lasten vireydestä osallistua aktiivisesti suunniteltuun toimintaan. Sään merkitys korostui ensimmäisellä toteutuskerralla, jolloin maa oli peittynyt syvään märkään loskaan. Tällä oli vaikutusta toiminnan toteuttamiseen, koska sään vaihtelut ovat merkittävä tekijä koira-avusteisen toiminnan toteuttamisessa.

Vanhempien mielenkiinto ja kiinnostus koiratoimintaan oli positiivinen kokemus meille sekä tällä tiedolla saattaa olla myös tulevaisuudessa vaikutusta koiratoiminnan järjestämiseen kyseisessä päiväkodissa. Lapset pitivät toiminnasta ja odottivat sitä kovasti jokaisella kerralla.

Pystyimme sopeutumaan tilannekohtaisiin muutoksiin, joita olivat sään vaikutus, lasten vireystila, koiran vireystaso, aikataululliset seikat sekä ympäristöön vaikuttavat tekijät. Näihin olisi ollut hyvä kiinnittää huomiota toimintaa suunniteltaessa.

Arvioinnissa meillä oli haasteena näyttää toteen koiran vaikutus lasten vuorovaikutuksen tukemiseen. Lasten kasvun kehitys ja lähiympäristön vaikutus voi

olla selittäväenä tekijänä mahdolliselle edistymiselle, eikä näiden vaikutusta voi poissulkea arvioinnissa. Kuitenkin toiminnan arvioinnissa voitiin päätellä, että lasten vuorovaikutuksen tukemisessa ei ollut merkittävää vaikutusta, mutta sillä oli vaikutusta lasten käyttäytymiseen rauhoittavalla tavalla. Tämä selitys on yhdenmukainen julkaistujen tieteellisten tutkimusten tulosten perusteella.

Aiempien tutkimusten tulosten ja pohdintojen pohjalta ajattelimme koiran läsnäololla olevan vaikutusta lasten käyttäytymiseen. Näkemyksemme mukaan koira ryhmäytti lapsia ja sen koettiin yhdistävän lapsia yhdessä tekemiseen toiminnan aikana. Lapset odottivat Friidua päivittäin ja he puhuivat keskenään siitä. Kaikilla lapsilla ei ollut lähipiirissä koira tai muuta lemmikkieläintä, jolloin Friidun käynnit olivat lähin kosketus eläimeen. Lapset kysyivät aluksi luvan Friidun taluttamiseen ja silittämiseen. Muutaman kerran jälkeen he olettivat jo saada taluttaa ja silittää Friidua. Lapset menivät sen luokse ja pysyivät hihnaa ohjaajalta. Lapset joilla ei ollut kokemusta koirista ja olivat varautuneita, hakeutuivat lopussa Friidun lähelle itse. Ryhmässä oli lapsi, joka otti raskaasti Friidun viimeisen käynnin. Hän reagoi siihen itkemällä ja piiloutumalla.

Olisi ollut kiinnostavaa tietää, miten lapset käyttäytyvät samoissa tilanteissa ilman koira. Jatkotutkimukselle olisi tilaa, jotta vertaistutkimuksella saataisiin lisää tietoa koiran vaikutuksesta lasten vuorovaikutukseen. Kokemuksemme mukaan koiralle olisi tarvetta varhaiskasvatuksessa osana kasvatusta sen positiivisten vaikutusten vuoksi. Tämä olisi myös mahdollista, vaikka ryhmässä olisi allergioita, koska toimintaa voidaan järjestää ulkona. Tulevaisuudessa koiratoiminta voisi olla yksi osa varhaiskasvatusta sen havaittavien etujen vuoksi.

8 Lähteet

9 Liitteet

- 1 Tutkimuslupa
- 2 Tutkimuslupa vanhemmille
- 3 Tutkimussuunnitelma
- 4 Taulukko toiminnasta

5 Kuvakollaasit ilmeistä ja eleistä

6 Valokuvia

Lähteet

Aaltonen, Riitta & Lehtinen, Taisto & Leppänen, Kyllikki & Peltonen, Tiina & Tarvo Marja-Terttu & Tuunainen, Päivi & Viherä-Toivonen, Anne 2008. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Oppaita ja työkirjoja. (3) Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

Anderson, Katherine L. & Olson, Myrna R. 2006. The value of a dog in a classroom of children with severe emotional disorders. A multidisciplinary journal of the interactions of people and animals. 19:1. Saatavissa osoitteessa: <<http://www.tandfonline.com.ezproxy.metropolia.fi/doi/abs/10.2752/089279306785593919?src=recsys#aHR0cDovL3d3dy50YW5kZm9ubGluZS5jb20uZXpwcm94eS5tZXRYb3BvbGhhLmZpL2RvaS9wZGYvMTAuMjc1Mi8wODkyNzkzMDY3ODU1OTM5MTk/bmVI ZEFjY2Vzc10cnVIQEBAMA==>>. Luettu 15.1.2018.

ELY-hanke 2015. Kansalliset suositukset lukukoiratoimintaan - hanke. Mikkelin kaupunginkirjasto. Saatavissa osoitteessa: <<http://hankkeet.kirjastot.fi/hanke/kansalliset-suositukset-lukukoiratoimintaan-kirjastoissa?language=en>>. Luettu 2.2.2018.

Eskel, Paulina & Marttila, Marjaana 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Marjanen, Päivi & Marttila, Marjaana & Varsa, Marjo (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: Bookwell Oy.

Gee, Nancy R & Harris, Shelly L & Johnson, Kristina L 2007. The Role of Therapy Dogs in Speed and Accuracy to Complete Motor Skills Tasks for Preschool Children. A multidisciplinary journal of the interactions of people and animals. 20:4. 375 – 386. Saatavissa osoitteessa: <<http://www.tandfonline.com.ezproxy.metropolia.fi/doi/pdf/10.2752/089279307X245509?needAccess=true>>. Luettu 6.1.2018.

Green Care Finland Ry 2018. Eläinavusteiset menetelmät. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti. Seinäjoki. Saatavissa osoitteessa: <<http://www.gcfinland.fi/green-care-/menetelmat/elainavusteiset-menetelmat/>>. Luettu 6.1.2018.

Helenius, Aili 2008. Mitä pedagogisella prosessilla tarkoitetaan. (Toim.) Helenius, Aili & Korhonen, Riitta 2008. Pedagogiikan palikat. Helsinki: WSOY.

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017. Saatavana osoitteessa: <https://www.hel.fi/static/liitteet/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/Varhaiskasvatus/HKI_VASU_FIN_A4_sivuiittain_DIGI_100dpi.pdf>. Luettu 2.2.2018.

Heikka, Johanna & Hujala, Eeva & Turja, Leena & Fonsén, Elina 2011. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Hujala Eeva, Turja Leena (Toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.

Hinde, Robert A. 2016. Etologinen teoria ja suhdeteoria. Vasta, Rosa (Toim.) Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. EU:United Press Global.

Hujala, Eeva & Fonsen, Elina 2011. Varhaiskasvatuksen laadunarviointi ja pedagoginen kehittäminen. Hujala, Eeva & Turja, Leena (Toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.

Ikäheimo, Kaija 2013. Karvaterapiaa - Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Järvinen, Kirsi & Mikkola, Petteri 2015. Oletko sä meidän kaa?. Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto Oy.

Kahilaniemi, Eeva 2016. Eläinavusteinen interventio. Asiakkaan toiminnallisuuden tukeminen koira-avusteisin menetelmin. Tampere: Viestipaino.

Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Karila, Kirsti & Lipponen, Lasse (Toim.) 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Karila, Kirsti 2013. Varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Pyhältö, Kirsi & Vitikka, Erja (toim.). Oppiminen ja pedagogiset käytännöt varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Oppaat ja käsikirjat. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Kinnunen, Ari & Nikkari, Pia 2017. Koira auttaa ja ilahduttaa. Duodecimlehti 133. 2269 – 2273. Saatavissa myös sähköisesti osoitteessa:
<<http://www.duodecimlehti.fi/api/pdf/duo14052>>. Luettu 7.2.2018.

Kirveslahti, Kaisa & Sivén, Tuula & Vahala, Marja & Vihunen, Riitta 2014. Kasvun aika. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Koivula, Merja & Laakso, Marja-Leena 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. (Toim.) Koivula, Merja & Siipainen, Anna & Eerola-Pennana, Paula 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino

Koppinen, Marja-Leena & Lyytinen, Paula & Rasku-Puttonen, Helena 1989. Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Kotrschal, Kurt & Ortbauer, Brita 2015. Behavioral effects of the presence of a dog in a classroom. A multidisciplinary journal of the interactions of people and animals 16:2. 147 – 159. Saatavana osoitteessa:
<<http://www.tandfonline.com.ezproxy.metropolia.fi/doi/pdf/10.2752/089279303786992170?needAccess=true>>. Luettu 25.1.2018.

Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito–Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: WS Bookwell Oy.

Murphy, Ann Pleshette 2008. Lastenleikkiä. Kuinka kasvatat fiksuja, terveitä ja huomaavaisia lapsia syntymästä 12-vuotiaaksi. Suom. Mirjan Ilvas. Helsinki: Schildts Kustannus Oy.

Niiranen, Pirkko 1995. Arka lapsi päiväkodin vertaisryhmässä. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisen julkaisuja. 24. Joensuu: Joensuun yliopiston monistuskeskus.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016. Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Helsinki: Lönnberg Print & Promo.

Saatavana osoitteessa:

<<http://opetusministerio.mailpv.net/archive/file/bc81848357d67abb8f462c6769b3f72c/okm21.pdf>>. Luettu 2.2.2018.

Parikka-Nihti, Mari & Suomela, Liisa 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Juva: Bookwell Oy.

Piironen-Malmi, Ulla & Strömberg, Seija 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Otavan Kirjapaino Oy.

Prepula, Helena 2018. Lauma kehittää vuorovaikutustaitoja. Suomen hoivakoira. Saatavissa osoitteessa: <<http://www.hoivakoira.fi/lauma-kehittaa-vuorovaikutustaitoja/>>. Luettu 2.2.2018.

Rabbiet, Harrit 2017. Eläin vahvistaa suhdettamme luontoon. Valtari, Salli (toim.) Podcast-haastattelu. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Katsottavissa osoitteessa: <<https://soundcloud.com/sokrakoordinaatio/elain-vahvistaa-suhdettamme-luontoon>>. Katsottu 3.2.2018.

Rantasuomela, Jenna 2016a. Kesäeläimet hoivatyön tukena. Opas kesäeläinten hankintaan. Oulun Ammattikorkeakoulu ja Vihreä Veräjä, Sininauhaliitto. 5. Saatavissa myös sähköisesti osoitteessa: <<http://vihreaveraja-fi-bin.directo.fi/@Bin/6f19dbef5b93a6e7fef76b29bc2b017/1517582524/application/pdf/247308/Kes%C3%A4el%C3%A4imet%20hoivaty%C3%B6n%20tukena.pdf>>. Luettu 2.2.2018.

Rantasuomela, Jenna 2016b. Kesäeläimet hoivatyön tukena. Opas kesäeläinten hankintaan. Opinnäytetyö. Oulun Ammattikorkeakoulu. Maaseutuelinkeinojen tutkinto-ohjelma. 6. Saatavissa myös sähköisesti osoitteessa: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/106313/rantasuomela_jenna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 21.2.2018.

Sievänen, Tuija & Neuvonen, Marjo (toim.) 2011. Luonnon virkistyskäyttö 2010. Metlan työraportteja 212. 80. Saatavana osoitteessa: <<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp212.pdf>>. Luettu 21.2.2018.

Validia-kuntoutus. Invalidiliiton Kuntoutus Oy 2018. Helsinki. Saatavana osoitteessa: <http://www.validia-kuntoutus.fi/portal/fi/palvelut_ja_hakeminen/avopalvelut/koira-avusteinen_terapia/>. Luettu 2.2.2018.

Valta, Laura 2014. Eläinterapiaa hyödynnetään liian vähän. Yle uutiset. Julkaistu 21.3.2014. Päivitetty 18.2.2015. Saatavana osoitteessa: <<https://yle.fi/uutiset/3-7149748>>. Luettu 6.4.2018.

Valovirta, Erkki 2013. Eläinallergiat—eläinallergian aiheuttajia ja esiintyvyys. Teoksessa Ikäheimo Kaija (toim.). Karvaterapiaa—Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Varhaiskasvatuslaki 2a§ 2015/580 [1973/36]. Saatavana osoitteessa: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>>. Luettu 2.2.2018.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2017. Tampere. Opetushallitus. Saatavana osoitteessa: <http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf>. Luettu 28.3.2018

Väestöliitto 2018. Nuoret. Vuorovaikutus. Helsinki. Saatavana osoitteessa:
<<https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/ihmissuhteet/vuorovaikutus/>>. Luettu
2.2.2018.

Wallin, Karin 2000. Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä. Helsinki: Karisto Oy.

Woolfson, Richard C. 2001. Virkku vekara. Tue lapsesi kehitystä. Suom. Teija Rekola.
Helsinki: WSOY.

Liite 1

Liite 2

Tutkimuslupa vanhemmille

Tervehdys vanhemmat!

Olemme Pauliina Leppänen ja Piia Rannelma. Opiskelemme sosionomeiksi (AMK) Helsingin ammattikorkeakoulussa Metropoliasa. Olemme jatkokouluttautumassa ja hakemassa lastentarhanopettajan pätevyyttä lähihoitajan/lastenhoitaja tutkinnon lisäksi.

Teemme opinnäytetyömme lasten vuorovaikutuksen tukemisesta koiratoimintaa hyödyntäen. Yksi toimintamme lähtökohdista on lisätä lasten keskinäistä vuorovaikutusta ja edistää yhdessä toimimista leikin, liikkumisen ja koira-avusteisen toiminnan avulla. Kehitystehtävämme on tukea lasten vuorovaikutusta ryhmässä koiratoiminnan avulla.

Toiminnassa käytämme länsigöötanmaanpystykorva Friidua, joka on toiminut päiväkodissa, lastensuojelussa sekä vammaistyössä yhdessä Piian kanssa. Toiminta tapahtuu päiväkotipäivän aikana, eikä vaadi muuta kuin sopivat ulkoiluvaatteet lapselle.

Valmiissa opinnäytetyössä ei tulla mainitsemaan lapsia nimeltä tai muutenkaan puhumaan lapsista tunnistettavasti. Lapsiin liittyvät tunnistettavat piirteet jätetään julkaistavasta opinnäytetyöstä pois. Meitä koskee samanlainen vaitiolovelvollisuus kuin muutenkin päiväkodissa tapahtuvissa asioissa. Kaikki materiaali, jota opinnäytetyössä käytetään, tullaan hävittämään asianmukaisesti.

Jos jokin asia jäi vaivaamaan tai epäselväksi, niin meihin voi ottaa yhteyttä sähköpostilla.

Ystävällisin terveisin,
Pauliina ja Piia

Pyydämme teitä allekirjoittamaan tämän lupalapun, jotta pääsemme toteuttamaan toimintaamme.

Lapsen nimi



Huoltajan/huoltajien allekirjoitus ja nimenselvennys

- Lapseni saa osallistua opinnäytetyöhön liittyvään toimintaan
- Lapseni ei saa osallistua opinnäytetyöhön liittyvään toimintaan

Saako lapsen mahdollisia tuotoksia liittää opinnäytetyöhön anonyymisti

Liite 3

Toimintasuunnitelma

Pauliina Leppänen ja Piia Rannelma

Kehitystehtävä

Teemme opinnäytetyömme lasten vuorovaikutustaitojen tukemisessa eläinavusteista menetelmää käyttäen. Yksi toimintamme lähtökohdista on lisätä lasten keskinäistä vuorovaikutusta ja edistää yhdessä toimimista leikin, liikkumisen ja koira-avusteisen toiminnan avulla.

Kehitystehtävänä on tukea lasten vuorovaikutustaitoja ryhmässä eläinavusteisen menetelmin.

Toiminnassa käytämme länsigöötanmaanpystykorva Friidua, joka on toiminut päiväkodissa, lastensuojelussa sekä vammaistyössä yhdessä Piian kanssa.

Toimintaan osallistuminen ei vaadi muuta kuin sopivat ulkoiluvaatteet lapselle. Toiminta tapahtuu päiväkotipäivän aikana, vuoden 2018 maaliskuun aikana. Koirakäynnit ovat tiistai ja perjantai päivinä: 13.3, 16.3, 20.3, 23.3 kello 9:00 -11:00 ja 27.3 kello 9:00 -12:00.

Lapsiin liittyvät tunnistettavat piirteet jätetään julkaistavasta opinnäytetyöstä pois. Meitä koskee samanlainen vaitiolovelvollisuus kuin muutenkin päiväkodissa tapahtuvissa asioissa. Kaikki materiaali, jota opinnäytetyössä käytetään, tullaan hävittämään asianmukaisesti

Käytämme aineistonkeruumenetelminä havainnointia koirakäynneillä ja lasten tuotoksia. Valmiissa opinnäytetyössä ei tulla mainitsemaan lapsia nimeltä tai muutenkaan puhumaan lapsista tunnistettavasti.

Liite 4

Toiminta	Tavoitteet
Tutustuminen koiraan ja ohjaajaan. Tervehtimisen harjoittelu.	Edistää vuorovaikutustaitoja tutustumisen ja esittäytymisen keinoin.
Keskustelu koirien ja ihmisten elekielestä. Tunne-leikki, jossa harjoitellaan tunteita ilmeiden ja eleiden avulla.	Auttaa tunnistamaan ja nimeämään tunteita ja ymmärtämään niitä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.
Keskustelu kannustamisesta. Viestijuoksu koiran kanssa.	Tukea vuorovaikutustaitoja leikkimisen ja kannustamisen avulla.
Kaverikuvan ottaminen koiran kanssa. Koiran taluttaminen.	Harjoittaa keskustelu- ja tunnetaitoja.
Satuhetki, leikkiminen koiran kanssa.	Harjoittaa kuuntelun taitoja.

Liite 5



Punaisen ryhmän kuvakollaasi



Friidu ja lapset



Piia Rannelma, Friidu ja lapsi